

STORTINGET

Innst. 44 S

(2022–2023)

Innstilling til Stortinget
fra utdannings- og forskningskomiteen

Dokument 8:274 S (2021–2022)

Innstilling fra utdannings- og forskningskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Henrik Asheim, Margret Hagerup, Kari-Anne Jønnes, Jan Tore Sanner og Erna Solberg om styrking av videregående opplæring for voksne

Til Stortinget

Bakgrunn

I dokumentet fremmes følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen iverksette tiltak og fremme forslag som sikrer at voksne som ikke har fullført videregående opplæring, gis en reell rett til fullføring av videregående skole. Det skal legges vekt på bedre samarbeid mellom stat, fylke og næringsliv, økt fleksibilitet i tilbudene, bedre tilgjengelighet og større kapasitet.»

Det vises til dokumentet for nærmere redegjørelse for forslaget.

Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Jorodd Asphjell, Øystein Mathisen, Lise Selnes og Elise Waagen, fra Høyre, Margret Hagerup, Kari-Anne Jønnes og Jan Tore Sanner, fra Senterpartiet, Maren Grøthe og Marit Knutsdatter Strand, fra Fremskrittspartiet, Himanshu

Gulati, fra Sosialistisk Venstreparti, Freddy André Øvstegård, fra Rødt, lederen Hege Bae Nyholt, og fra Venstre, Abid Raja, viser til representantforslaget.

Kunnskapsminister Tonje Brenna har uttalt seg om forslaget i brev av 10. oktober 2022. Brevet følger som vedlegg til innstillingen.

Komiteen har avholdt skriftlig høring i saken. Det har kommet inn to høringsinnspill til komiteen.

Komiteen er enig med forslagsstillerne i at det er behov for å legge til rette enda bedre for at folk kan ta utdanning i voksen alder. Komiteen merker seg at det er stort behov for kompetanse både i viktige velferdsyrker og i store deler av næringslivet, samt at omstilling i samfunnet knyttet til blant annet det grønne skiftet og digitalisering gjør at kompetansebehov endrer seg raskt. Samtidig er ikke utdanningssystemet i tilstrekkelig grad tilpasset voksne som vil ta utdanning. Komiteen vil i tillegg til gruppen forslagsstillerne fremheve, voksne uten fullført videregående opplæring, peke på at problemstillingen også gjelder voksne som har behov for å fornye sin kompetanse, for eksempel voksne med studiekompetanse som ønsker å ta et fagbrev.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet vil understreke at voksnes mulighet for å kvalifisere seg til et fag- eller svennebrev er et av regjeringens viktigste satsingsområder. Det er allerede mye godt arbeid som er i gang på dette området.

Disse medlemmer vil vise til at ordningen Fagbrev på jobb, som ble etablert som en ny vei til fag- eller svennebrev for voksne høsten 2018, nå er i ferd med å befeste seg som en attraktiv ordning for voksne. Da ordningen ble innført i 2018, ble ordningen ikke gjort søk-

bar, og fylkeskommunen har ikke plikt til å tilby den. Den forutsetter at virksomheten, fylkeskommunen og den enkelte voksne inngår en særskilt kontrakt om opplæring i det aktuelle lærefaget.

Disse medlemmer vil vise til at det ikke var krav til fylkeskommunen om å rapportere hvor mange som tok fagbrevet etter ordningen. Disse medlemmer har merket seg at regjeringen allerede har endret dette, og nå har fylkeskommunen rapporteringsplikt, og departementet får dermed bedre oversikt over omfanget av ordningen i de ulike fylkeskommunene.

Disse medlemmer vil også vise til modulforsøket, et forsøk med modulstrukturert fag- og yrkesopplæring for voksne i noen lærefag. Disse medlemmer vil understreke at målet med forsøket er å prøve ut fleksible, effektive og tilpassede opplæringsløp for voksne deltakere. Modulforsøket vil også samordne opplæringstilbud på tvers av sektorer på nasjonalt nivå mellom flere departementer og direktorater, men også på lokalt nivå mellom kommunale og fylkeskommunale opplæringsaktører, bedrifter, Nav og flyktningetjenesten. Disse medlemmer har merket seg at Direktoratet for høyere utdanning og kompetanse (HK-dir) har prosjektansvaret for modulforsøket, og at de vil fortsette oppfølgingen av forsøksfylkene gjennom nettverkssamlinger, fylkesbesøk, ledersamlinger og konferanser.

Disse medlemmer viser til at Stortinget i forbindelse med fullføringsreformen vedtok å innføre en rett til å fullføre og bestå videregående opplæring og en rett til å ta fagbrev nr. 2. Disse vedtakene følges nå opp av regjeringen i arbeidet med ny opplæringslov. Her vil også de med studiekompetanse få mulighet til å ta et fagbrev gjennom retten til yrkesfaglig rekvalifisering, som kommer i den nye opplæringsloven, og som allerede er finansiert fra 2022-budsjettet.

Disse medlemmer vil understreke at tilgang på kompetanse er avgjørende for fremvekst av nye næringer, og viser til at regjeringen har varslet at den vil gjennomføre en bred kompetansereform for arbeidslivet med basis i trepartssamarbeidet. Reformen vil bli nærmere omtalt i en melding til Stortinget om kompetansebehov på kort og lang sikt, som skal legges frem våren 2023.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre viser til at regjeringen Solberg gjennomførte flere tiltak gjennom hele utdanningsløpet for at flere skal fullføre og bestå videregående opplæring. Disse medlemmer viser til at det aldri har vært flere elever som har fullført og bestått videregående opplæring, og at nærmere 5 300 flere elever fullfører videregående skole i dag enn da regjeringen Solberg overtok i 2013. Disse medlemmer gleder seg over at flere ungdommer nå søker seg til yrkesfag.

Det er samtidig bekymringsfullt at det fremdeles er rundt 13 000 elever som ikke fullfører det ordinære skoleløpet mens de er unge.

Disse medlemmer viser til at regjeringen Solberg la frem Kompetansereformen – Lære hele livet (Meld. St. 14 (2019–2020)) og Fullføringsreformen – med åpne dører til verden og fremtiden (Meld. St. 21 (2020–2021)) for å sikre flere voksne grunnleggende utdanning og kompetanse tilpasset arbeidslivets behov.

Disse medlemmer viser til at målet med kompetansereformen var at utdanning skulle gjøres tilgjengelig for flere voksne arbeidstakere, og at kompetansepolitikken skulle gi mer skreddersøm og tilrettelegge utdanningsløp for flere grupper. Kompetansereformen hadde to overordnede mål: på den ene siden å bidra til at ingen går ut på dato på grunn av manglende kompetanse i norsk arbeidsliv, og på den andre siden å tette gapet mellom hva arbeidslivet trenger av kompetanse, og den kompetansen arbeidstakerne faktisk har.

Disse medlemmer viser videre til at det i perioden 2013–2021 kom flere gode ordninger på plass, og at det de siste årene ble brukt i overkant av én mrd. kroner på å gjøre utdanning på alle nivåer mer tilgjengelig for folk i ulike livssituasjoner over hele landet. Lånkassen ble bedre tilpasset voksnes behov, og sammen med partene i arbeidslivet ble det etablert flere treparts bransje-programmer for kompetanseutvikling. Disse medlemmer viser videre til at fagbrev på jobb og Industriefagskolen har blitt permanente. Videre er forsøk med modulstrukturert fag- og yrkesopplæring godt i gang, og fagskoler, universiteter og høyskoler har fått på plass flere fleksible utdanningstilbud.

Disse medlemmer viser til at fullføringsreformen inneholdt en historisk utvidelse av retten til opplæring frem til fullført studie- eller yrkeskompetanse. Disse medlemmer viser videre til at videregående skole i dag primært er tilpasset ungdom som går et ordinært løp rett etter ungdomsskolen, og ikke voksne som har jobb, familie og økonomiske forpliktelser. Dersom retten til å fullføre skal bli en reell rettighet for alle, i alle aldre, må det tenkes nytt om videregående opplæring for voksne.

Disse medlemmer viser til at da koronakrisen rammet både mennesker, bedrifter og norsk økonomi våren 2020, ble utdanning og kompetanse et viktig svar på krisen. Regjeringen Solberg lanserte derfor Utdanningsløftet med mange ulike tiltak. Midlertidige endringer i dagpengeregulverket gjorde det mulig å kombinere alle former for utdanning mens man mottok dagpenger fra Nav, og fylkeskommunene fikk betydelige ressurser for å få på plass videregående opplæring for permitterte og ledige. Våren 2021 foreslo regjeringen Solberg permanente endringer i dagpengeregulverket for å gjøre det enklere også i fremtiden å kombinere dagpenger med utdanning.

Disse medlemmer mener at dersom det skal skapes en bedre videregående for voksne i fremtiden, må det finnes nye og bedre svar på utfordringene som finnes. Disse medlemmer viser til at både strukturer og arbeidsdeling, arbeids- og næringslivets behov og mer skreddersøm tilpasset den enkelte er utfordringer som må besvares.

Disse medlemmer viser til at regjeringen Solberg gjennom regionreformen forsterket fylkeskommunenes ansvar for kompetansepolitikken. I tiden fremover må en i større grad klare å se behov, etterspørsel og system på tvers av forvaltningsnivåer og regionene for å finne de gode løsningene som passer både den enkelte og arbeids- og næringslivet.

Disse medlemmer fremhever viktigheten av at Kunnskapsdepartementet, Utdanningsdirektoratet, Direktoratet for høyere utdanning og kompetanse og fylkeskommunene sammen med Nav, bransjene, bransjeorganisasjoner og bedrifter må finne flere og bedre samarbeidsmåter og sette i gang og koordinere etablerte og nye initiativer.

Disse medlemmer viser til at regjeringen Solberg i stortingsmeldingen Fullføringsreformen meldte at et viktig grep for å sikre muligheten til rekvalifisering og omstilling er å innføre en rett til å ta et nytt fagbrev hvis en tidligere har fullført videregående og brukt opp videregående retten. Dette vil fjerne en begrensning i systemet og sikre at flere får anledning til å ta ny utdanning, omskolere seg og stå bedre rustet i møte med et skiftende arbeidsliv, og samtidig bidra til å dekke skiftende kompetansebehov.

Disse medlemmer viser til at fagbrev på jobb er et eksempel på en ordning som ligger hos fylkeskommunen, som på en fleksibel og tilpasset måte gir mennesker muligheten til å ta fagbrev. Det kan imidlertid se ut til at det er store variasjoner mellom fylkene i hvor godt dette fungerer. Disse medlemmer mener ordningen derfor må følges opp slik at den blir et reelt og godt tilbud i alle fylker.

Disse medlemmer viser til at det for arbeids- og næringslivet er viktig at ansvarsfordelingen er tydelig avklart, og at det må utvikles enklere måter å få en oversikt over tilbudet på enn det som finnes i dag. Disse medlemmer viser til at en digital endørspolitikkk kan synliggjøre og tilgjengeliggjøre de mulighetene som finnes, og koble tilbydere, tilbud og etterspørselsiden sammen på en enklere og bedre måte enn i dag.

Disse medlemmer viser til at nye næringer stadig vokser frem, og at kompetansebehovene endres raskt. I dag makter ikke utdanningssystemet å raskt nok utvikle nye tilbud og tilpasse seg arbeidslivets behov. Disse medlemmer viser til at det derfor bør tilrettelegges for at voksne med fagbrev som jobber i industrier hvor det er en synkende sysselsettingstrend, kan ta korte moduler på videregående nivå og omskolere seg til et vi-

dere yrkesliv, eller andre fremvoksende bransjer og næringer.

Disse medlemmer viser til at det kan være krevende for arbeidstakere i 40–50-årsalderen å sette seg på skolebenken igjen hvis opplegget er for likt den skolen de droppet ut av da de var unge voksne. Disse medlemmer mener derfor at dagens skolesystem må utfordres, og at det må stimuleres til flere fleksible modeller, som en eksempelvis har på Åkrehamn videregående skole. Der kan søkere starte når som helst i året, med et opptak hver uke. Opplæringen foregår i hovedsak sammen med lærer i verksted og i praksis ute i bedrift. Deltakere som ikke er kvalifisert på grunn av manglende karaktergrunnlag i enkeltfag, får tilbud om å ta disse parallelt med arbeid i verksted. Dette er en modell for fremtidens videregående for voksne.

Disse medlemmer viser til at kunnskap og kompetanse vil være avgjørende i omstillingen til et grønnere og mer bærekraftig samfunn. Kompetansekravene i arbeidslivet øker, og det er særlig viktig å heve kompetansen blant personer uten, eller med lite, formell utdanning. Disse medlemmer viser til at tilskuddsordningen Kompetansepluss har vært viktig for å sørge for at yrkesaktive får opplæring i grunnleggende ferdigheter i lesing, skriving, regning og IKT samt muntlig norsk eller samisk. Disse medlemmer viser videre til bransjeprogrammene, som i en nylig evaluering av FAFO får svært gode tilbakemeldinger. Disse medlemmer viser til at slike ordninger er sentrale for å kvalifisere flere til dagens og morgendagens arbeidsliv.

På denne bakgrunn fremmer disse medlemmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen iverksette tiltak og fremme forslag som sikrer at voksne som ikke har fullført videregående opplæring, gis en reell rett til fullføring av videregående skole. Det skal legges vekt på bedre samarbeid mellom stat, fylke og næringsliv, økt fleksibilitet i tilbudene, bedre tilgjengelighet og større kapasitet.»

Disse medlemmer mener at det er bekymringsfullt at regjeringen i forslaget til statsbudsjett for 2023 gjør flere grep som nedprioriterer kompetansepolitikken. Disse medlemmer mener dette kan bremse opp nødvendig omstilling. Disse medlemmer viser til at det kuttes i bransjeprogrammene og i midlene til Kompetansepluss, i tillegg til forsøkene med modulbasert videregående opplæring for voksne.

Disse medlemmer mener det er uheldig at regjeringen nedprioriterer kompetanse i en tid hvor samfunnet står overfor store omstillinger. Skal næringslivet få den kompetansen som er nødvendig i fremtiden, må det investeres mer i kunnskap og kompetanse, ikke mindre.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt viser til at representantforslaget reiser et viktig tema, og at det er naturlig å behandle disse spørsmål i sin helhet i forbindelse med revidering av opplæringsloven som skal følge opp fullføringsreformen, og i stortingsmeldingen om fremtidig kompetansebehov som er varslet å komme våren 2023.

Disse medlemmer understreker at fullføring av videregående opplæring og kompetansepåfyll for voksne må være en mulighet som er jevnt fordelt.

Disse medlemmer viser til at det i dag ofte er de som allerede har høy utdanning og mye ressurser, som benytter seg av slike tilbud. Disse medlemmer mener at det er viktig at det rigges til livslang læring, særlig for å møte omstillingsbehovet i samfunnet som er nødvendig for å lykkes med det grønne skiftet.

Disse medlemmer mener at det særlig skal bli enklere for voksne å ta fagbrev, både gjennom ordninger som fagbrev på jobb, og gjennom å gjøre det mulig å kunne leve som voksen lærling. Disse medlemmer vil understreke viktigheten av å sørge for at også de som har studiekompetanse, kan få mulighet til å ta fagbrev i voksen alder selv om de allerede har bestått videregående opplæring.

Samtidig vil disse medlemmer vise til at Kunnskapsdepartementet i sin vurdering av forslaget påpeker at regjeringen har varslet at den vil gjennomføre en bred kompetansereform for arbeidslivet med basis i trepartssamarbeidet. Reformen vil bli nærmere omtalt i en melding til Stortinget om kompetansebehov på kort og lang sikt, som skal legges frem våren 2023.

Oslo, i utdannings- og forskningskomiteen, den 8. november 2022

Hege Bae Nyholt

leder

Freddy André Øvstegård

ordfører

Forslag fra mindretall

Forslag fra Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre:

Forslag 1

Stortinget ber regjeringen iverksette tiltak og fremme forslag som sikrer at voksne som ikke har fullført videregående opplæring, gis en reell rett til fullføring av videregående skole. Det skal legges vekt på bedre samarbeid mellom stat, fylke og næringsliv, økt fleksibilitet i tilbudene, bedre tilgjengelighet og større kapasitet.

Komiteens tilråding

Komiteens tilråding fremmes av medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Rødt.

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til dokumentet og rår Stortinget til å gjøre følgende

vedtak:

Dokument 8:274 S (2021–2022) – Representantforslag fra stortingsrepresentantene Henrik Asheim, Margret Hagerup, Kari-Anne Jønnes, Jan Tore Sanner og Erna Solberg om styrking av videregående opplæring for voksne – vedtas ikke.

**DET KONGELIGE
KUNNSKAPSDEPARTEMENT**

Kunnskapsministeren

Stortinget
Karl Johansgate 22
0026 OSLO

Deres ref

Vår ref
22/4389-

Dato
10. oktober 2022

Representantforslag 8:274 S (2021-2022) om styrking av videregående opplæring for voksne

Voksnes mulighet for å kvalifisere seg til et fag- eller svennebrev er et av mine viktigste satsingsområder. Det er i 2022 ca. 480 000 voksne som ikke har fullført videregående opplæring. Dette antallet har vært stabilt over mange år og tallene viser at regjeringens satsing på voksne er nødvendig. Regjeringens budsjettforslag for 2023 viser dette i praksis.

Det er etablert et tilskudd til fylkeskommunene for at personer som i dag ikke har rett til videregående opplæring, likevel skal få et tilbud. Tilskuddet, som ligger under kap. 225, post 69 på Kunnskapsdepartementets budsjett, legger til rette for å finansiere en utvidet rett til videregående opplæring. Regjeringen foreslår å videreføre tilskuddet med 302,3 mill. kroner i statsbudsjettet for 2023. Regjeringen foreslår også å bevilge 148,9 mill. kroner for at flere som allerede har studie- eller yrkeskompetanse fra videregående opplæring, skal få tilbud om å ta et fagbrev. Det er en økning på 34 mill. kroner fra 2022. Tilskuddet til dette formålet legger til rette for å innføre en rett til yrkesfaglig rekvalifisering. De nye rettighetene følges også opp i arbeidet med ny opplæringslov.

Fagbrev på jobb, som ble etablert som ny vei til fag- eller svennebrev for voksne høsten 2018, er nå i ferd med å befestes seg som en attraktiv ordning for voksne. Da ordningen ble innført i 2018 ble ordningen ikke gjort søkbar og fylkeskommunen har ikke plikt til å tilby den. Den forutsetter at virksomheten, fylkeskommunen og den enkelte voksne inngår en særskilt kontrakt om opplæring i det aktuelle lærefaget.

Det var heller ikke krav til fylkeskommunen om å rapportere hvor mange som tar fagbrevet etter ordningen. Det har denne regjeringen endret. Nå har fylkeskommunen rapporteringsplikt og departementet får dermed bedre oversikt over omfanget av ordningen i

de ulike fylkeskommunene. I skoleåret 2020-21 var det totalt 345 personer som hadde avlagt fagprøven etter fagbrev på jobb. De fleste innen helse- og oppvekstfag, men også bygg- og anleggsteknikk og teknologi- og industrifag var godt representert. Vi ser også at Vestland er det fylket som benytter ordningen mest, men Oslo og Viken har også mange kandidater, mens Vestfold og Telemark er det fylke med færrest kandidater. Vi vil nå også vurdere muligheten for at fagbrev på jobb kan utvides til å nå flere voksne, for eksempel Nav-brukere.

Jeg vil også nevne det pågående modellforsøket med de tre delforsøkene; forberedende opplæring for voksne (FOV) på grunnskolens nivå, modulstrukturert opplæring i 13 utvalgte lærefag på videregående opplærings nivå og kombinasjonsforsøket som kombinerer moduler fra begge nivåene. Forsøket startet 2017 og skal vare fram til sommeren 2023.

Fram til nå har nesten 8800 voksne deltatt i FOV og i opplæringsåret 2020/2021 deltok ca. 4200 personer. Forsøket i lærefagene hadde en begrenset start, men kom for alvor i gang med utvidelsen i 2019. Pr 31.07.2022 var det 351 deltakere i modulforsøket i de 13 lærefagene og 78 deltakere i kombinasjonsforsøket. Til sammen har 162 personer bestått fagprøven og 40% av dem med karakteren meget godt. Dette er gode tall tatt i betraktning av at en stor del av forsøksperioden har foregått under pandemien og mange bedrifter og virksomheter måtte stenge ned og permittere ansatte. Det rammet særlig deltakere i helse- og omsorgsfag og restaurant og matfag.

Målet med forsøket er som kjent å prøve ut fleksible, effektive og tilpassede opplæringsløp for voksne deltakere. Modulforsøket vil også samordne opplæringstilbud på tvers av sektorer både på nasjonalt nivå mellom flere departementer og direktorater, men også på lokalt nivå mellom kommunale- og fylkeskommunale opplæringsaktører, bedrifter, Nav og flyktnings-tjenesten. Direktoratet for høyere utdanning og kompetanse (HK-dir) har prosjektansvaret for modulforsøket og de vil fortsette å følge opp forsøksfylkene gjennom nettverkssamlinger, fylkesbesøk, ledersamlinger og konferanser.

Stortinget vedtok 1. juni 2021 at modulstrukturert opplæring skal være hovedmodell for all opplæring for voksne. Dette vedtaket er en oppfølging av Meld. St. 21 (2020-2021) Fullføringsreformen. Jeg har allerede fulgt opp Stortingets vedtak med oppdragsbrev til både HK-dir og Utdanningsdirektoratet (Udir). Direktoratene er nå i ferd med å nedsette læreplangrupper som skal utarbeide modulstrukturerte læreplaner for voksne som hovedmodell for voksne. For utvalgte lærefag er det de eksisterende læreplanene som skal modulariseres. Dette er viktig for å sikre at standarden på fagbrevet er likt, uavhengig av hvordan det er oppnådd. For forberedende voksenopplæring (FOV) skal det utvikles helt nye læreplaner tilpasset voksne. Som grunnlag for læreplanarbeidet skal direktoratene legge til grunn forsøkslæreplanene, resultatene fra følgeevalueringen av Ideas2Evidence (I2E) og andre erfaringer fra forsøket. Modulstrukturert opplæring for voksne i FOV og de 13 lærefagene som deltar i forsøket, vil bli iverksatt som hovedmodell fra skoleåret 2024/25.

HK-dir og Udir har også fått i oppdrag å vurdere behovet for annet støttemateriell for å sikre en god implementering av modulstrukturert opplæring som hovedmodell for voksne. Direktoratene har videre fått i oppdrag å vurdere modulisering av flere aktuelle lærefag sammen med partene i arbeidslivet. Dette arbeidet er godt i gang.

Tilgang på kompetanse er avgjørende for fremvekst av nye næringer. Regjeringen har derfor utvidet treparts bransjeprogram for kompetanseutvikling. Vi har blant annet reetablert bransjeprogram for industri- og byggenæringen. Blant aktuelle fagområder for det reetablerte programmet er kompetanse om batteri, havvind, hydrogen og karbonfangst- og lagring. Regjeringen har også varslet at den vil gjennomføre en bred kompetansereform for arbeidslivet med basis i trepartssamarbeidet. Reformen vil bli nærmere omtalt i en melding til Stortinget om kompetansebehov på kort og lang sikt som skal legges frem våren 2023.

Samlet mener jeg alle disse tiltakene fra regjeringen er med på å sikre at voksne som ikke har videregående opplæring gis tilgang og rett til opplæring.

Med hilsen

Tonje Brenna

Dokumentet er godkjent elektronisk og påført statsrådets signatur

